KOHTUJURISTI ETTEPANEK

ELEANOR SHARPSTON

esitatud 24. aprillil 2008 [1]

1. Amtsgericht Frensburgi (esimese astme kohus; Saksamaa) eelotsusetaotluses seatakse küsimuse alla Saksa kollisiooninormi vastavus diskrimineerimiskeelu ja kodakondsusõigustele, mis sisalduvad EÜ asutamislepingus. Kõnealuse kollisiooninormi kohaselt tohib sellise isiku perekonnanime andmisel, kellel on ainult Saksamaa kodakondsus, lähtuda üksnes Saksa õigusnormidest. Seega, isegi kui niisugune isik sündis ja tema alaline elukoht on teises liikmesriigis (käesoleval juhul Taanis), mille õigusnorme kohaldatakse tema suhtes vastavalt selle riigi kollisiooninormidele, ei saa seal sellele isikule seaduslikult antud ja registreeritud perekonnanime Saksamaal registreerida, kui see ei ole ühtlasi vastavuses Saksa materiaalõigusnormidega.

Õiguslik taust

Asutamislepingu sätted

2. EÜ artikli 12 esimene lõik sätestab:

„Ilma et see piiraks käesolevas lepingus sisalduvate erisätete kohaldamist, on lepingus käsitletud valdkondades keelatud igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel.”

3. EÜ artikkel 17 sätestab:

„1. Käesolevaga kehtestatakse liidu kodakondsus. Iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, on liidu kodanik. Liidu kodakondsus täiendab, kuid ei asenda liikmesriigi kodakondsust.

2. Liidu kodanikel on käesoleva lepinguga antud õigused ja sellest tulenevad kohustused.”

4. EÜ artikli 18 lõike 1 kohaselt:

„Igal liidu kodanikul on õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, kui käes-

1 – Algkeel: inglise.

oleva lepinguga ja selle rakendamiseks võetud meetmetega kehtestatud piirangutest ja tingimustest ei tulene teisiti."

5. EÜ artikli 65 kohaselt (koostoimes EÜ artikli 61 punktiga c ja artikliga 67) võib ühenduse seadusandja vastu võtta „piiriülese toimega meetme[i]d" õigusalase koostöö valdkonnas, sealhulgas selliseid, mis hõlmavad „b) liikmesriikides seaduste ja kohtualluvuse konflikti suhtes kohaldatavate eeskirjade kokkusobivuse edendamist". Nimede andmisega seoses ei ole selliseid meetmeid veel vastu võetud. [2]

Perekonnanimede andmist reguleerivad materiaalõigusnormid

6. Kohtuasjas Garcia Avello [3] esitatud ettepaneku punktides 5–22 andis kohtujurist Jacobs ülevaate tol ajal (2003) kehtinud õigusnormidest, mis reguleerisid liikmesriikides perekonnanimede andmist. Pärast seda on tehtud muudatusi ning praegu võimaldavad mitme liikmesriigi materiaalõigusnormid varasemast rohkem valikuid. Siinkohal tuleks siiski märkida, et oluliselt varieerub nii see, kuidas perekonnanimesid antakse, kui ka õiguslikult võimaldatava valiku ulatus. Nimelt on (mõlema vanema perekonnanimedest koosnevad) liitperekonnanimed mõnes liikmesriigis keelatud, kuid teistes lubatud ja mõnes lausa normiks.

Perekonnanime andmist käsitlevad kollisiooninormid

7. Selleks et teha kindlaks isiku perekonnanime andmisele kohaldatav õigus, kui seoseid on rohkem kui ühe õigussüsteemiga, viitavad mõned õigussüsteemid isiku elukohariigi õigusele, [4] ehkki tavalisem on viitamine tema

2 – Praeguse seisuga tuleb EÜ artikli 65 alusel meetmeid vastu võtta „niivõrd, kui see on vajalik siseturu nõuetekohaseks toimimiseks". Seda piirangut ei sätestata Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 81, mis peab asendama EÜ artikli 65 ja milles nähakse eraldi ette piiriülese toimega meetmed perekonnaõiguse valdkonnas.

3 – Kohtuasi C-148/02 (EKL 2003, lk I-11613).

4 – Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas kasutavad Leedu, Soome ja Taani elukoha kriteeriumi (st pigem alalist elukohta, mis erineb *common-law*-süsteemides kasutatavast mõistest *domicile*); Kreeka õiguses viidatakse aga mõnedel asjaoludel vanemate viimatise ühise elukoha õigusnormidele.

kodakondsusriigi õigusele. [5] Mõne liikmesriigi puhul on selline lähenemisviis sätestatud ka rahvusvahelistes kokkulepetes rahvusvahelise perekonnaseisukomisjoni (ICCS) raames, mis on valitsustevaheline organisatsioon, mille liikmete hulka kuuluvad 13 Euroopa Liidu liikmesriiki ja kus veel kolmel liikmesriigil on vaatleja staatus. Saksamaa on rahvusvahelise perekonnaseisukomisjoni liige. Taani ei ole liige ega ka vaatleja.

8. Mitmed rahvusvahelise perekonnaseisukomisjoni konventsioonid käsitlevad nimesid, [6] ent ühtegi neist ei ole ratifitseerinud rohkem kui seitse Euroopa Liidu liikmesriiki. Kokkuvõtlikult on nendes sätestatud, et põhimõtteliselt antakse isikunimesid isiku kodakondsusriigi õigusnormide kohaselt ning lepinguosalised riigid ei luba muuta teise lepinguosalise riigi kodanike perekonnanimesid – välja arvatud juhul kui need isikud on ka esimese riigi kodanikud –, vaid annavad vajaduse korral välja tunnistuse perekonnanime erinevuse kohta. Hiljutise, veel jõustumata konventsiooniga [7] nähakse ette, et kui laps on rohkem kui ühe lepinguosalise riigi kodanik, tunnustatakse teistes lepinguosalistes riikides tema sünniriigis antud perekonnanime, kuid samuti perekonnanime, mis on antud talle vanemate taotlusel teises lepinguosalises riigis, mille kodanik see laps on.

5 – Nii tundub olevat enamiku ülejäänud liikmesriikide puhul. Iirimaal ega Ühendkuningriigil ei ole aga ühtegi konkreetset kollisiooninormi: praktikas on nende siseriiklik õigus piisavalt paindlik, et jätta ruumi mis tahes õigussüsteemiga kooskõlas antud nimedele.

6 – Rahvusvahelise perekonnaseisukomisjoni 4. septembri 1958. aasta konventsioon nr 4 perekonna- ja eesnimede muutmise kohta; 5. septembri 1980. aasta konventsioon nr 19 perekonna- ja eesnimede suhtes kohaldatava õiguse kohta ja 8. septembri 1982. aasta konventsioon nr 21, mis käsitleb tunnistusi perekonnanimede erinevuse kohta.

7 – Rahvusvahelise perekonnaseisukomisjoni 16. septembri 2005. aasta konventsioon nr 31 perekonnanimede tunnustamise kohta.

Lapse õigusi käsitlevad aktid

9. ÜRO lapse õiguste konventsiooni [8] artikli 3 lõikes 1 on sätestatud: „Igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeasutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid.” Sisuliselt samasuguse sätte võib leida Euroopa Liidu põhiõiguste harta [9] artikli 24 lõikest 2.

10. Lapse õiguste konventsiooni artikli 7 lõikes 1 on muu hulgas sätestatud, et laps „registreeritakse kohe pärast sündi ning sünnihetkest peale on tal õigus nimele”. Sisuliselt samasuguse sätte võib leida rahvusvahelisest paktist kodaniku- ja poliitiliste õiguste kohta, nimelt kõnealuse pakti artikli 24 lõikest 2. [10]

8 – 20. novembri 1989. aasta konventsioon, mille on ratifitseerinud kõik Euroopa Liidu liikmesriigid.

9 – EÜT 2000, C 364, lk 1 (hiljem ELT 2007, C 303, lk 1).

10 – 16. detsembri 1966. aasta pakt, mille on ratifitseerinud ka kõik Euroopa Liidu liikmesriigid.

Käesolevas kohtuasjas asjakohased siseriiklikud õigusnormid

11. Taani rahvusvahelise eraõiguse normide kohaselt reguleerib kõiki isiku perekonnanime andmisega seotud küsimusi selle isiku elukohariigi õigus vastavalt elukoha (s.o alalise elukoha) määratlusele Taani õiguses. Seega kohaldatakse Taanis alaliselt elava isiku perekonnanime andmisel Taani õigusnorme.

12. Põhikohtuasja asjaolude toimumise ajal reguleerisid Taanis perekonnanimede andmist 29. aprilli 1981. aasta seaduse nr 193 (Lov om personnavne, isikunimede seadus) §-d 1–9. [11]

13. Selle seaduse § 1 nägi ette, et kui vanemad kasutavad ühist perekonnanime, antakse lapsele seesama nimi. Kui vanemad ei kasutanud ühist perekonnanime, võis valida ühe vanema oma. § 9 lubas siiski ka perekonnanime muutmist halduskorras selliseks, mis koosneb mõlema vanema perekonnanimest, mida ühendab sidekriips.

14. Veel üks (tavaline) võimalus on, et kui laps kannab ühe vanema perekonnanime, võib teise vanema perekonnanime kasutada nn keskmise nimena (*mellemnavn*). Need kaks nime on seega tegelikult liidetud (ilma sidekriipsuta). Siiski võis 1981. aasta seaduse kohaselt anda sellisel juhul järgmisele põlvkonnale edasi ainult liitnime teise osa (perekonnanime).

15. Vastavalt Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch'i (tsiviilseadustiku rakendusseadus; edaspidi „EGBGB") § 10 lõikele 1 kohaldatakse Saksamaal isiku nime andmisele tema kodakondsusriigi õigust. EGBGB § 10 lõike 3 kohaselt on teise riigi õigusele tuginemine lubatud ainult siis, kui lapse üks vanem (või muu isik, kes nime annab) on selle riigi kodanik. Siiski võib Saksa õigust kohaldada ka siis, kui kumbki vanem ei ole Saksamaa kodanik, kuid vähemalt ühe vanema elukoht on Saksamaal.

16. Bürgerliches Gesetzbuch'i (tsiviilseadustik; edaspidi „BGB") § 1616 sätestab, et lapsele antakse vanemate perekonnanimi, kui

11 – Alates 1. aprillist 2006 on see seadus asendatud 24. juuni 2005. aasta seadusega nr 524 (Navnelov, nimeseadus), mis võimaldab rohkem valikuid.

vanemad kannavad ühist perekonnanime [12] – nagu Taanis. § 1617 sätestab:

„(1) Kui vanematel ei ole abielujärgset ühist perekonnanime ja neil on lapse suhtes ühine hooldusõigus, siis valivad nad perekonnaseisuametnikule esitatavas avalduses lapse sünnijärgseks perekonnanimeks nime, mida isa või ema avalduse esitamise ajal kannab. […] Vanemate tehtud valikut kohaldatakse ka nende järgmiste laste suhtes.

(2) Kui vanemad ei tee otsust ühe kuu jooksul alates lapse sünnist, kannab Familiengericht[[13]] lapse perekonnanime andmise õiguse üle ühele vanemale. Lõiget 1 kohaldatakse *mutatis mutandis*. Kohus võib selle õiguse teostamiseks määrata tähtaja. Kui pärast tähtaja möödumist pole lapse perekonnanime valiku õigust teostatud, antakse lapsele selle vanema nimi, kellele õigus üle kanti.

(3) Kui laps on sündinud väljaspool Saksamaa territooriumi, kannab kohus lapse perekonnanime otsustusõiguse ühele vanemale üle lõike 2 kohaselt ainult juhul, kui vanem või laps seda taotleb või kui on muutunud vajalikuks lapse nime kandmine Saksa perekonnaseisuakti või Saksa isikut tõendavasse dokumenti.”

17. Seega välistab § 1617 lõige 1 võimaluse ühendada mõlema vanema perekonnanimed uueks liitnimeks. Siiski ei välista see võimalust anda lapsele olemasolev liitnimi, mida üks vanematest juba kannab. [14]

Euroopa Kohtu praktika

18. Perekonnanime andmisega seotud küsimusi ei esitata ühenduse õiguse kontekstis just tihti. Siiski on Euroopa Kohtule varem selles valdkonnas esitatud kaks eelotsusetaotlust: kohtuasjades Konstantinidis [15] ja Garcia Avello [16] – ning varasem eelotsusetaotlus käesolevas kohtuasjas. [17]

12 – § 1355 kohaselt saab selleks olla ainult perekonnanimi, mida on eelnevalt kandnud üks või teine abikaasa, mitte kõnealuse kahe nime kombinatsioon.

13 – Amtsgerichti nimetus perekonnaasjades.

14 – Bundesverfassungsgericht (konstitutsioonikohus) on otsustanud, et §-d 1616 ja 1617 ei ole põhiseadusevastased, kuivõrd need ei välista seda, et laps võiks kanda liitperekonnanime, mis koosneb mõlema vanema perekonnanimedest (30. jaanuari 2002. aasta otsus, 1 BvL 23/96, BVerfGE 104, lk 373).

15 – Kohtuasi C-168/91 (EKL 1993, lk I-1191).

16 – Viidatud eespool 3. joonealuses märkuses.

17 – Kohtuasi C-96/04: Standesamt Stadt Niebüll (EKL 2006, lk I-3561; vt käesoleva ettepaneku punktid 21–29).

19. Kohtuotsuses Konstantinidis asus Euroopa Kohus seisukohale, et kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeluga on vastuolus see, kui Kreeka kodanik on kohustatud teises liikmesriigis töötades kasutama oma nime transkriptsiooni, mis muudab tema nime häädlust, ja kui sellise moonutusega kaasneb oht, et võimalikud kliendid võivad ta teiste isikutega segi ajada.

20. Kohtuotsuses Garcia Avello oli Euroopa Kohus seisukohal, et EÜ artiklid 12 ja 17 ei võimalda Belgia ametivõimudel jätta rahuldamata taotlus, mis esitati Belgias elavate, kuid Belgia-Hispaania topeltkodakondsust omavate alaealiste laste nimel nende perekonnanime muutmiseks selliseks, mida neil on õigus kanda vastavalt Hispaania õigusele ja tavadele.

Asjaolud ja menetlus

21. Väike Leonhard Matthias sündis 1998. aastal Taanis ning tema vanemad on Stefan Grunkin ja Dorothee Paul. Lapsel ja tema vanematel on ainult Saksa kodakondsus (pelgalt Taanis sündimine ei anna automaatselt Taani kodakondsust). Suurema osa elust on laps elanud peamiselt Taanis, kus tema vanemad algul koos elasid. Aastatel 2001 ja 2002 elas ta mõned kuud nendega Saksamaal Niebüllis. Sestpeale on ta elanud peamiselt koos emaga Taanis Tønderis, kuid ta viibib korrapäraselt ka isa juures, umbes 20 km kaugusel asuvas Niebüllis.

22. Leonhard Matthiase sünd registreeriti algselt Taanis perekonnanimega „Paul" ja *mellemnavn*'iga „Grunkin". Haldustunnistuse (*navnebevis*) kohaselt muudeti tema perekonnanimi mõni kuu hiljem vanemate taotlusel uuele nimekujule „Grunkin-Paul" ja selle perekonnanimega väljastati sünnitunnistus. [18] See oli võimalik, kuna Taani rahvusvahelise eraõiguse tähenduses oli tema elukohaks Taani, mistõttu tema perekonnanime andmisele kohaldus Taani materiaalõigus.

23. Vanemad soovisid registreerida teda Saksamaa ametiasutustes Niebüllis perekonnanimega „Grunkin-Paul", mis anti talle Taanis. Eespool viidatud Saksa õigusaktide alusel [19] keeldusid ametiasutused seda nime tunnustamast, väites, et valitud perekonnanimeks peab olema kas „Grunkin" või „Paul".

18 – Stefan Grunkini sõnul olid vanemad otsustanud Leonhard Matthiase algseks perekonnanimeks panna „Grunkin-Paul" ning kõnealuse muudatuse eesmärk oli viia tema sünnitunnistus selle kavatsusega kooskõlla. Eesmärk oli see, et mõlema vanema nimed moodustaksid osa lapse perekonnanimest ja et kummagi vanema nimi ei oleks pelgalt *mellemnavn* (vt punkt 14 eespool). Mis tahes seisukoha puhul peab lähtekohaks siiski olema see, et Taani õigusnormide kohaselt oli vanematel võimalus valida perekonnanimeks „Grunkin-Paul".

19 – Punktid 15 ja 16.

24. Vanemad vaidlustasid selle keeldumise Saksamaa kohtutes, kuid nende kaebus jäeti 2003. aastal viimases kohtuastmes rahuldamata.

25. Seejärel andis pädev Standesamt (perekonnaseisuamet) vastavalt BGB § 1617 lõikele 2 asja lahendada Amtsgericht Niebüllile. Familiengerichtina pidi see kohus määrama vanema, kellel on õigus valida lapse perekonnanimi või kelle perekonnanimi lapsele antakse, kui selle valiku võimalust ei kasutata.

26. Ent kõnealusel kohtul tekkis küsimus, kas EGBGB §-s 10 sisalduv kollisiooninorm kehtib EÜ artikleid 12 ja 18 arvestades, kuivõrd perekonnanimede andmine põhines üksnes kodakondsusel. Nii taotles Amtsgericht Niebüll Euroopa Kohtult eelotsust EÜ asutamislepingu tõlgendamise kohta seoses EGBGB § 10 vastavusega EÜ asutamislepingule. [20]

27. Euroopa Kohtu menetluse käigus väljendati kahtlust eelotsusetaotluse vastuvõetavuses, kuivõrd taotluse esitanud kohus tegutses pigem haldus- kui kohtuorganina.

28. Oma 30. juuni 2005. aasta ettepanekus tunnistas kohtujurist Jacobs neid kahtlusi, kuid avaldas arvamust, et Euroopa Kohus peaks eelotsuseküsimusele ikkagi vastama. [21] Ta asus seisukohale, et käsitletav olukord jääb ühenduse õiguse kohaldamisalasse ja ehkki selles kohtuasjas ei esine kodakondsuse alusel diskrimineerimist, on „nõue kanda eri liikmesriikide seaduste alusel eri nimesid […] täielikult vastuolus Euroopa Liidu kodaniku staatuse […] ja õigustega”. [22]

29. Oma 27. aprilli 2006. aasta otsuses märkis Euroopa Kohus, et tal puudub pädevus vastata eelotsuse küsimusele, sest eelotsusetaotluse esitanud kohus ei tegutse õigustmõistvates ülesannetes.

30. Lapsevanemad esitasid 30. aprillil 2006 Standesamtile uue taotluse, et registreerida oma poeg perekonnanimega Grunkin-Paul, sest selle nime all oli ta Taanis registreeritud. Standesamt keeldus taas registreerimisest, sest seda ei võimaldanud Saksa õigusnormid.

31. Saksa menetlusnormide kohaselt menetleb korduva keeldumise vaidlustamist

20 – 17. joonealuses märkuses viidatud kohtuasi C-96/04.

21 – Ettepaneku punktid 30–44.

22 – Ettepaneku punktid 45–56.

vanemate poolt teine Amtsgericht, nimelt Amtsgericht Flensburg. Nimetatud kohus märgib, et Saksa õigusnormide kohaselt on perekonnaseisuametnikul keelatud registreerida liitperekonnanime, kuid see kohus väljendab samasuguseid kahtlusi nagu Amtsgericht Niebüll.

32. Seetõttu taotleb Amtsgericht Flensburg eelotsust järgmises küsimuses:

„Kas EÜ asutamislepingu artiklis 12 sätestatud mittediskrimineerimise põhimõtet või EÜ asutamislepingu artikliga 18 tagatud ühenduse kõigi kodanike vaba liikumise põhimõtet arvesse võttes on EGBGB §-s 10 ettenähtud kollisiooninorm kehtiv, kuivõrd see näeb ette, et isikunimede seadus lähtub üksnes isiku kodakondsusest?"

33. Kirjalikke märkusi esitasid Stefan Grunkin, samuti Belgia, Prantsuse, Saksa, Kreeka, Leedu, Madalmaade, Poola ja Hispaania valitsus ning komisjon. Kohtuistungil viibisid Saksa, Kreeka, Leedu ja Hispaania valitsus ning komisjon.

Vastuvõetavus

34. Käesoleva eelotsusetaotluse vastuvõetavust ei ole formaalselt vaidlustatud, ehkki Belgia valitsus küsib, a) kas eelotsusetaotluse esitanud kohus on pädev andma määrust liitperekonnanime registreerimiseks, eriti arvestades, et eelnevas menetluses jõuti lõplikule otsusele, ja b) kas käesoleva menetluse puhul on olemas tegelik vaidlusese.

35. Siiski ei jaga neid kahtlusi Saksa valitsus, kes selgitab mõningase üksikasjalikkusega, kuidas menetluses olev põhikohtuasi on Saksa õigusnormide kohaselt nii vastuvõetav kui ka tõepoolest vaidluseset sisaldav. Sisuliselt on Leonhard Matthiase vanemad algatanud kohtuasja (mida nende varasema kaebuse lõplik rahuldamata jätmine 2003. aastal ei välistanud) perekonnaseisuametniku vastu, taotledes kohtumäärust, mis kohustaks teda registreerima lapse perekonnanimeks „Grunkin-Paul". Eelotsusetaotluse esitanud kohus vajab eelotsust ühenduse õigusnormide tõlgendamise kohta selleks, et otsustada, kas eespool kirjeldatud määrust on võimalik anda – ja selles kontekstis täidab nimetatud kohus selgelt õigustmõistvat ülesannet.

36. Nendel asjaoludel näib mulle, et Euroopa Kohtul ei ole vaja käesoleva eelotsusetaotluse vastuvõetavust põhjalikumalt uurida.

Põhiküsimus

Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi [23] raames, või sellest, et neid on (Euroopa Liidus) ühenduse õigusaktidega sunnitud saavutama kooskõla. Siiski on veel mitmeid valdkondi, milles vastastikune kooskõla või õigusnormide ühtlustamine ei ole veel täielik.

Sissejuhatavad kaalutlused

37. Rahvusvaheline eraõigus ei ole – oma nimetusest hoolimata – rahvusvaheline õigusnormistik. Tegemist on iga õigussüsteemi siseriikliku õiguse haruga. Sellega on ette nähtud vahendid, täpsemalt omavahel haakuvate vahendite kogum juhuks, kui õiguslikul olukorral või õigussuhtel on kokkupuude rohkem kui ühe õigussüsteemiga, et määrata teiste õigussüsteemidega kooskõlas kindlaks, millised kohtud või muud ametiasutused on sel juhul pädevad, milliseid materiaalõigusnorme tuleks kohaldada ja milline peaks olema tehtud otsuste või õiguslike aktide toime või tunnustamine.

38. Et kõnealused olukorrad või suhted on oma määratluselt jurisdiktsioonidevahelised, peavad iga õigussüsteemi mehhanismid toimima vastastikku koos teiste õigussüsteemide mehhanismidega. Mõnikord hammasrattad haakuvad, mõnikord ei sobitu nad üksteisega. Kui nad haakuvad (mis on eelistatav), võib see olla tingitud sellest, et asjaomased õigussüsteemid sisaldavad juba algusest peale omavahel kooskõlas olevaid õigusnorme, või sellest, et need õigussüsteemid on teinud vastastikuse kooskõla saavutamiseks koostööd mõne sellise organi nagu rahvusvahelise perekonnaseisukomisjoni või

39. Nii kujutab üldpilt endast omavahel keerukalt – kuid mitte alati kooskõlas – vastastikku toimivate keerukate mehhanismide keerukat korraldust. Muudatus ühes mehhanismis võib mõjutada tervet rida vastastikusi toimeid. Muudatus ühe õigussüsteemi rahvusvahelise eraõiguse normides, mis käsitlevad nimede andmist, võib tekitada tagasilööke mitte ainult sellele, kuidas need õigusnormid teise süsteemi samaväärsete õigusnormidega vastastikku toimivad, vaid ka selle süsteemi enda rahvusvahelise eraõiguse normidele, mis käsitlevad sidusvaldkondi nagu isiklik staatus või perekonnaõigus (ja tekitada seejärel muutusi nende õigusnormide ja teiste õigussüsteemide vastavate õigusnormide vastastikuses toimes), või selle süsteemi enda asjakohastele materiaalõigusnormidele.

40. Sellepärast ei ole imekspandav, et enamik käesolevas kohtuasjas märkusi esitanud liik-

23 – Selle konverentsi liikmed on kõik Euroopa Liidu liikmesriigid ja Euroopa Ühendus ise (vt nõukogu 5. oktoobri 2006. aasta otsus 2006/719/EÜ, ELT 2006, L 297, lk 1).

mesriike on palunud Euroopa Kohtul vältida sekkumist kõnealusesse Saksa kollisiooninormi. Lisaks on mõned akadeemilised kommenteerijad kritiseerinud Euroopa Kohtu otsust kohtuasjas Garcia Avello ja kohtujurist Jacobsi ettepanekut kohtuasjas Standesamt Stadt Niebüll selle eest, et nendes ei ole ilmselt suudetud arvestada valitud lähenemisviisi tagajärgi. [24]

41. On selge, et tegu on valdkonnaga, kus Euroopa Kohus peaks tegutsema ettevaatlikult ja hoolikalt. Ent kohustus ettevaatlikult tegutseda ei tähenda, et ta peaks kartma üldse tegutseda.

42. Nagu mitu liikmesriiki on märkinud, on tegu valdkonnaga, mida ühendus on pädev reguleerima – nagu ta on juba EÜ artikli 61 punkti c ja artikli 67 lõike 1 alusel reguleerinud abieluasjades ja vanemliku vastutuse asjades tehtud kohtuotsuste tunnustamist ja rakendamist [25] ning kavatseb reguleerida abieluasjades kohaldatavaid õigusnorme. [26]

43. Seda arvestades on veelgi asjakohasem – nagu Euroopa Kohus märkis oma otsuses Garcia Avello [27] –, et „[e]hkki ühenduse õiguses selle praegusel kujul on isiku perekonnanime reguleerivad õigusnormid liikmesriikide pädevuses, peavad liikmesriigid selle pädevuse teostamisel siiski tegutsema kooskõlas ühenduse õigusega […], eriti asutamislepingu sätetega, mis käsitlevad liidu iga kodaniku vabadust liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil”.

44. Seetõttu ei saa Euroopa Kohus hoiduda täitmast oma ülesannet tõlgendada ühenduse õigust, et aidata siseriiklikke kohtuid nagu käesolevas kohtuasjas Amtsgericht Flensburgi, kelle ülesanne on otsustada, kas siseriiklikud õigusnormid on tõepoolest vastavuses ühenduse õigusega.

24 – Vt nt kohtuasja Garcia Avello käsitlevad kommentaarid: Mathias Audit, *Recueil Dalloz* 2004, lk 1476, punkt 20, ja Thomas Ackermann, *Common Market Law Review* 2007, lk 141, eriti aga lk 153, ning Dieter Heinrichi kommentaarid kohtuasjas Standesamt Stadt Niebüll esitatud ettepaneku kohta, *Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 2005, lk 422.

25 – Praegu nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruses (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT 2003, L 338, lk 1).

26 – Komisjoni 17. juuli 2006. aasta ettepanek (KOM(2006) 399 (lõplik)) võtta vastu nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2201/2003 seoses kohtualluvusega ning abieluasjades kohaldatavat õigust käsitlevate eeskirjade kehtestamisega. Seletuskirjas on osutatud, et „kodanike vabama liikuvusega Euroopa Liidus on sagenenud ka „rahvusvahelised” abielud, kus abikaasad on erineva kodakondsusega, elavad erinevates liikmesriikides või liikmesriigis, mille kodanikud nad ei ole” – see on täpselt käesoleva kohtuasja tekkimise kontekst.

27 – Punkt 25.

45. Kahtlemata oleks asi lihtsam, kui olukorra lahendamiseks oleks juba vastu võetud ühenduse õigusnorme (või kui kõik liikmesriigid oleksid rahvusvahelise perekonnaseisukomisjoni liikmed ja oleksid ratifitseerinud kõik selle konventsioonid). Liiati oleks seadusandlik või konventsioonidel põhinev lahendus sellises valdkonnas asjakohane. Ühenduse õigusaktide vastuvõtmisele või mitmepoolsete kokkulepete sõlmimisele eelnevad arutelud on igal juhul pikemad, põhjalikumad ja ulatuslikumad kui see, mida on võimalik saavutada Euroopa Kohtu eelotsusemenetluse raames. Samuti, arvestades kodanike järjest kasvavat liikuvust kogu Euroopa Liidu territooriumil, mis ei ole pelgalt ühtne turg, vaid ühtne vabaduse, julgeoleku ja justiitssüsteemide piirkond, on selge, et isikunimede andmist ja nende kasutamist hõlmavaid huvide konflikte võib tekkida (ja tõenäoliselt tekibki) järjest sagedamini, kuni leitakse piisav lahendus. Selline lahendus peaks olema täielikult ja süstemaatiliselt läbi mõeldud, arvestades kõiki selle mõjusid asjaomastele õigussüsteemidele.

46. Ometi ei ole sellist lahendust veel olemas. Praeguses olukorras peab Euroopa Kohus tõlgendama olemasolevaid ühenduse õigusnorme, mis käsitlevad kodaniku õigust vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, ilma et teda kodakondsuse alusel diskrimineeritaks. Seda tehes peab Euroopa Kohus arvestama põhikohtuasjas tekkinud konkreetset olukorda. Ta peab rakendama ettevaatust, et hoiduda tarbetult ulatuslikust tungimisest liikmesriikide pädevusse rahvusvahelise eraõiguse küsimustes. Samal ajal ei tohi Euroopa Kohus kahandada ega nõrgendada liidu kodakondsuse – „liikmesriikide kodanike põhistaatuse" [28] – mõistet ega võtta sellest staatusest tulenevatelt õigustelt nende tegelikku tähendust.

47. Selles suhtes tundub mulle, et lahendatav küsimus, mis aitaks siseriiklikul kohtul jõuda otsusele menetletavas kohtuasjas, on kitsapiirilisem, kui esmapilgul võiks arvata.

48. Esiteks, Saksa materiaalõigusnorm, mille kohaselt lapse perekonnanimi peab olema sama mis ühel tema vanemal, ilma et oleks võimalik liita mõlema vanema nimesid, ei ole iseenesest üldse küsimärgi all. Selles valdkonnas ei leidu kohaldatavaid ühenduse materiaalõigusnorme (ega ka õiguslikke aluseid selliste õigusnormide vastuvõtmiseks) ning näib, et ükski siseriiklik õigusnorm, millega nähakse ette või keelatakse teatav nimekuju, ei ole iseenesest suuteline rikkuma kodaniku õigust mittediskrimineerimisele ning õigust vabalt liikuda ja elukohta valida. Küsimus saab tekkida ainult siis, kui selline õigusnorm satub teatava üksikisiku puhul vastuollu teise liikmesriigi õigusnormiga.

28 – 20. septembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-184/99: Grzelczyk (EKL 2001, lk I-6193, punkt 31). Sama sõnastust on hiljem korduvalt kasutatud, viimati 11. detsembri 2007. aasta otsuses kohtuasjas C-291/05: Eind (EKL 2007, lk I-10719, punkt 32).

49. Teiseks, ehkki siseriikliku kohtu küsimus on sõnastatud nii, et see käsitleb EGBGB §-s 10 sisalduva kollisiooninormi vastavust ühenduse õigusele, ei ole siseriiklikul kohtul minu arvates vaja kaaluda kõnealuse õigusnormi kehtivust tervikuna, vaid ainult selle õigusnormi toime kehtivust koostoimes BGB §-ga 1617 osas, milles see välistab Taanis antud ja seal juba registreeritud perekonnanime registreerimise.

50. Sellest tulenevalt olen arvamusel, et teatavate liikmesriikide poolt Euroopa Kohtule esitatud märkused, milles mõneti tuliselt toonitatakse, et isiku staatuse küsimustes on kodakondsus (kui püsiv ja selgelt tuvastatav kriteerium) alalisest elukohast ülimuslikum ühendav tegur, ei ole otseselt asjakohased sõltumata sellest, kui õiged need on või ei ole. Euroopa Kohtul ei ole vaja valida kahe kriteeriumi vahel ja ta ei peakski seda tegema – nii nagu ta kohtuotsuses Garcia Avello ei valinud Belgia ja Hispaania õigusnormide vahel seoses lapsele perekonnanime andmisega.[29] Käesolevas kohtuasjas on Euroopa Kohtu konkreetne ülesanne hinnata hoopis nime tunnustamata jätmist, lähtudes ühenduse õiguse standarditest.

51. Lõpuks näib mulle oluline, et põhikohtuasi käsitleb olukorda, kus lapse sündimisel anti ja registreeriti perekonnanimi vastavalt Taani õigusnormidele ning peatselt pärast sündi muudeti perekonnanime ja registreeriti see uuesti vastavalt samadele kohaldatavatele õigusnormidele, *enne kui* esitati üldse mingi taotlus selle registreerimiseks Saksamaa ametiasutustes. Sellepärast ei ole tegu juhtumiga, mille puhul muudetakse alalise elukoha liikmesriigis nime, mis on otsustatud vastavalt kodakondsusliikmesriigi õigusnormidele. See, et algselt registreeritud perekonnanimi *oli vastavuses* Saksa õigusnormidega ja muudetud nimi seda ei olnud, ei tähenda, nagu oleks esimene perekonnanimi antud *vastavalt* nendele õigusnormidele. Mõlemad perekonnanimed anti vastavalt Taani õigusnormidele ning Leonhard Matthiase vanematel oli Taanis alaliselt elades õigus kasutada valikut, mida Taani õigusnormid neile võimaldasid. Praegu ei taotle nad mitte seni perekonnanimeta oleva lapse registreerimist, vaid lapse sünnikoha ja alalise elukoha õigusnormidele vastava nime kirjutamist Saksamaa registritesse. Ja kuigi lapse õiguse konventsiooni artikli 7 lõike 1 kohaselt tuli Leonhard Matthiase nimi registreerida kohe pärast sündi Taanis, näib BGB § 1617 lõike 3 sõnastusest selgelt tulenevat, et puudus automaatne nõue registreerida tema nimi viivitamata Saksa registreerimisdokumendil või isikut tõendaval dokumendil.

52. Sellepärast käsitlen käesolevat kohtuasja kirjeldatud kitsamal alusel, kaaludes esiteks seda, kas olukord kuulub ühenduse õiguse reguleerimisalasse; teiseks seda, kas see hõlmab diskrimineerimist kodakondsuse alusel või sekkumist õigusesse vabalt liikuda

29 – Oma otsuse punktis 42 kommenteeris ta mööndavasti kõnealuse kahe õigussüsteemi *raison d'être*'it ja seda, kuidas kumbki süsteem tundub olevat selle *raison d'être*'iga kohanenud, kuid ei teinud järeldusi nende suhteliste vooruste osas.

ja elukohta valida; ning kolmandaks seda, kas selline diskrimineerimine või sekkumine, kui see esineb, on põhjendatav.

Ühenduse õiguse kohaldatavus

53. Kohtuasjas Standesamt Stadt Niebüll esitatud ettepanekus [30] osutas kohtujurist Jacobs kohtuotsuses Garcia Avello väljendatud Euroopa Kohtu sedastusele, mille kohaselt on seos ühenduse õigusega olemas laste puhul, „kes on ühe liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavad teise liikmesriigi kodanikud" [31], ning leidis, et sama kehtib ka Leonhard Matthiase puhul.

54. Samuti viitas ta kohtuotsuses Zhu ja Chen [32] väljendatud seisukohale, mille kohaselt ühe liikmesriigi kodaniku olukorda, kes on sündinud teises liikmesriigis, kuid ei ole veel kasutanud õigust vabalt liikuda ühest liikmesriigist teise, ei saa võrdsustada puhtriigisisese olukorraga, millega see kodanik jäetakse ilma hüvedest, mis tulenevad isikute liikumisvabadust ja elukoha valiku vabadust käsitlevatest ühenduse õigusnormidest. Järgnevalt selgitas Euroopa Kohus kõnealuses kohtuotsuses, [33] et laps saab kasutada nendest õigusnormidest tulenevaid õigusi enne, kui ta on jõudnud ikka, mis on nõutav selleks, et tal oleks teovõime nimetatud õiguste iseseisvaks kasutamiseks.

55. Mulle näib, et põhikohtuasjas käsitletav olukord kuulub ühenduse õiguse reguleerimisalasse analoogsetel, kuid veelgi tugevamatel alustel.

56. Esiteks, Leonhard Matthias sündis ja tema alaline elukoht on ühes liikmesriigis ning tal on (ainult) teise liikmesriigi kodakondsus.

57. Teiseks, Euroopa Liidu kodanikuna on Leonhard Matthiasel ühenduse õigusnormidest tulenev õigus vabalt liikuda ja elukohta valida. Veel enam, erinevalt lastest, keda käsitleti kohtuasjades Garcia Avello ning Zhu ja Chen, on ta seda õigust kasutanud ja jätkab selle õiguse kasutamist kahes kõnealuses liikmesriigis järgemööda elades ning nende vahel korduvalt liikudes – tehes seda perekondliku olukorra tõttu, mille üle temal puudub kontroll.

30 – Punktid 48 ja 49.
31 – Kohtuotsuse punkt 27.
32 – 19. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-200/02 (EKL 2004, lk I-9925, punkt 19).
33 – Punkt 20.

58. Kolmandaks, selle käigus on tema puhul ilmnenud kollisioon, milles omavahel põrkuvad ühe liikmesriigi õiguses tema suhtes kehtiv norm ja teise liikmesriigi õigusega lubatud võimalus, mida tema vanemad on tema nimel õiguspäraselt kasutanud.

59. Selline olukord kuulub – nii *ratione personae* kui ka *ratione materiae* – selgelt ühenduse õiguse reguleerimisalasse õigusnormide osas, mis reguleerivad kodaniku võimalusi teostada oma õigust vabalt liikuda ja olla vaba diskrimineerimisest.

Kas esineb diskrimineerimist?

60. Kohtuasjas Standesamt Stadt Niebüll esitatud ettepanekus [34] märkis kohtujurist Jacobs, et vaidlusaluse õigusnormi kohaselt koheldakse kõiki, kellel on vaid Saksa kodakondsus, ühtmoodi ning kõiki, kellel (või kelle vanematel) on rohkem kui ühe riigi kodakondsus, teisiti, ent siiski kodakondsuse alusel diskrimineerimata.

61. Sellele hinnangule ei ole vastuväiteid esitanud ükski käesolevas menetluses märkusi esitanud pool. Ka mina ei tee seda.

62. Tõepoolest *eristab* EGBGB §-s 10 sisalduv õigusnorm üksikisikuid nende kodakondsuse järgi, ent sellised eristused on möödapääsmatud, kui kodakondsus kujutab endast seost vastava õigussüsteemiga. Seevastu ei esine kõnealuses sättes *diskrimineerimist* kodakondsuse alusel. Sellise diskrimineerimise keelu eesmärk ei ole muuta olematuks (EÜ artikli 17 lõikega 1 selgelt säilitatavaid) eristusi, mis paratamatult tulenevad sellest, et isikul on ühe ja mitte teise riigi kodakondsus, vaid välistada kohtlemisel *lisanduda võivaid* erinevusi, mis põhinevad kodakondsusel ja toimivad liidu kodaniku *kahjuks.*

63. Saksa õigusnormi kohaselt koheldakse liidu kodanikku, kellel on vaid ühe riigi kodakondsus, tema kodakondsusliikmesriigi õigusnormide kohaselt, samal ajal kui sellist liidu kodanikku, kellel on rohkem kui ühe riigi kodakondsus, koheldakse (kooskõlas kohtuotsusega Garcia Avello [35]) teisiti kui üksnes ühe riigi kodakondsusega isikuid, ent siiski tema kodakondsusliikmesriigi õigusnormide kohaselt. Peale selle võib kohaldada

34 – Punktis 53.

35 – Punktid 32–35.

Saksa materiaalõigusnorme mis tahes riigi kodakondsusega isiku suhtes, kes seda soovib ja kelle alaline elukoht on Saksamaal, nii et Saksamaa kodanikele pakutavatest võimalustest ei jäeta ilma ka Saksamaal alaliselt elavaid teiste liikmesriikide kodanikke.

64. Siiski ei piirdu diskrimineerimiskeeld – võrdse kohtlemise põhimõte – ühenduse õiguses üksnes kodakondsuse küsimustega. On tavaline üldnõue, et võrreldavaid olukordi ei tohi käsitleda erinevalt ja erinevaid olukordi ei tohi käsitleda ühtemoodi, kui selline käsitlemine ei ole objektiivselt põhjendatud. [36]

65. Ehkki vaidlusaluse õigusnormi järgi koheldakse selgelt ühtemoodi kõiki olukordi, kus üksikisikut õigussüsteemiga ühendavaks teguriks on kodakondsus, ei laiene see võrdne kohtlemine olukordadele, kus ühendavaks teguriks on alaline elukoht. Ühenduse eri õigussüsteemides viidatakse varieeruvalt ühele või teisele nimetatud kriteeriumile. [37] Sellepärast võib küsida, kas võrdse kohtlemise põhimõte ei eelda võrdse kaalu omistamist Taani õiguses kohaldatavale alalise elukoha kriteeriumile ja Saksamaa õiguses kohaldatavale kodakondsuse kriteeriumile.

66. Mulle näib, et vastus sellele küsimusele peab olema jaatav. Teistsugune vastus tähendaks seisukoha võtmist selle suhtes, kumb kriteerium on „parem" ja kummale tuleks anda rohkem kaalu. See on seisukoht, mida peaks väljendama – kui üldse keegi, siis – ühenduse seadusandja, mitte Euroopa Kohus. Kuni ühtsete reeglite kehtestamiseni on liikmesriikide pädevuses otsustada, millist ühendavat tegurit nad isiku nime suhtes kohaldatava õiguse kindlaksmääramisel kasutavad, tingimusel et nad teostavad seda pädevust kooskõlas ühenduse õigusega.

67. Kuigi pelgalt kodakondsuse, mitte alalise elukoha valimine ühendavaks teguriks (või vastupidine valik) ise ei ole vastuolus ühenduse õiguses sisalduva võrdse kohtlemise nõudega, näib sellega siiski vastuolus olevat keeldumine tunnustada selliste meetmete toimet, mis kehtivad teistsugust ühendavat tegurit kasutavas teises õigussüsteemis.

68. Näiteks võiks tuua selle, et kui Leonhard Matthias oleks sündinud mitte Taanis, vaid

36 – Vt kohtuotsuse Garcia Avello punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika. Euroopa Kohut on kritiseeritud (vt eespool 24. joonealuses märkuses viidatud Ackermann, punkt 149) selle eest, et ta sulatas Garcia Avello kohtuotsuses kokku üldise, „aristotelesliku" võrdse kohtlemise põhimõtte ja EÜ artiklis 12 sisalduva konkreetse keelu kodakondsuse alusel diskrimineerimise suhtes. Selle kriitika põhjendustest sõltumata viitan ma siinkohal üldpõhimõttele kui eraldi teemale.

37 – Tõepoolest võimaldab (eespool 25. joonealuses märkuses viidatud) määrus nr 2201/2003 (artikkel 3) abielu lõpetamise kohtualluvuse kindlaksmääramisel valikut kõnealuse kahe kriteeriumi vahel ning komisjoni muudatusettepanekuga (viidatud eespool 26. joonealuses märkuses; ettepaneku järgi uus artikkel 20a) võimaldataks valikut kohaldatava õiguse kindlaksmääramisel.

liikmesriigis, kus (tugeval kujul) kehtib *jus soli*,[38] oleks ta omandanud selle liikmesriigi kodakondsuse ning Saksa õiguses oleks tunnustatud selle liikmesriigi õigusnormide kohaselt antud nime. Seega koheldakse Saksamaa kodanikke, kes on sündinud teises liikmesriigis ja registreeritud selle liikmesriigi kui oma alalise elukoha liikmesriigi õigusnormide kohaselt antud nime all, erinevalt olenevalt sellest, kas kõnealune liikmesriik võimaldab neile ka oma kodakondsust – ja see küsimus ei pea olema tingimata seotud kriteeriumiga, mida see riik kasutab nimede suhtes kohaldatava õiguse kindlaksmääramisel.

69. Seega, kui liikmesriigi kollisiooninorm viib süstemaatiliselt selleni, et keeldutakse tunnustamast nime, mis on antud selle liikmesriigi kodanikule tema sünniliikmesriigi ja alalise elukoha liikmesriigi õigusnormide kohaselt, mis on kohaldatavad selle riigi enda kollisiooninormide alusel, ei kujuta selline keeldumine endast EÜ artikliga 12 keelatud diskrimineerimist kodakondsuse alusel. Siiski on see minu arvates vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega. See põhimõte nõuab, et kui olukord ei ole puhtalt liikmesriigisisene, vaid hõlmab EÜ asutamislepinguga tagatud õiguse teostamist, ei tohiks seost teise liikmesriigi õigusega käsitleda erinevalt olenevalt sellest, kas see seos põhineb (kõnealuse teise liikmesriigi õiguse kohaselt) kodakondsusel või alalisel elukohal.

38 – Näiteks Iirimaal – vt kohtuotsus Zhu ja Chen, punkt 9.

70. Veel ühte nimetatud üldpõhimõtte rikkumist võib täheldada selles, et kõnealuse Saksa õigusnormi järgi koheldakse *ühtemoodi* kahte erinevat olukorda, millest üks puudutab neid Saksamaa kodanikke, kelle nime *ei ole* varem teises liikmesriigis registreeritud, ja teine neid, kelle nimi *on* varem teises liikmesriigis registreeritud.

71. Mis puudutab aga kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeldu, siis ei välista võrdse kohtlemise põhimõte lihtsalt kõiki eristusi, olgu nende asjaolud millised tahes. Sellepärast tundub vajalik küsida, kas on sekkutud Leonhard Matthiase õigusesse vabalt liikuda ja valida elukohta.

Kas on sekkutud liikumisvabadusse ja/või elukoha valiku vabadusse?

72. Garcia Avello kohtuotsuses märkis Euroopa Kohus, et „perekonnanimedes tekkivad lahknevused võivad põhjustada asjaomastele isikutele nii töö kui ka eraelu tasandil tõsiseid ebamugavusi, mis tulenevad muu hulgas raskustest seoses neile isikutele ühes kodakondsusliikmesriigis tunnustatud

nime all väljastatud aktide või dokumentide õigusmõju ärakasutamisega teises liikmesriigis, mille kodanikud nad samuti on” [39].

73. Selliseid ebamugavusi ei leevenda kuidagi see, kui isikul on ainult ühe asjaomase liikmesriigi kodakondsus. Praktikas ei tulene sellised ebamugavused mitme riigi kodakondsusest, vaid liidu kodanikuna liikmesriikide vahel liikumisest ning elamisest, õppimisest, töötamisest, hüvitiste taotlemisest, haldusformaalsuste täitmisest, pangakontode avamisest ja paljude teiste igapäevaste tehingute tegemisest järgemööda igas sellises liikmesriigis.

74. Kohtujurist Jacobsi arvamuse kohaselt, mida ta väljendas oma ettepanekus kohtuasjas Standesamt Stadt Niebüll, kujutavad need praktilised raskused endast „selget takistust [Leonhard Matthiase] õigusele kodanikuna vabalt liikuda ja elada kõnealuste liikmesriikide territooriumil” [40]. Ma nõustun sellega.

75. Mitu liikmesriiki on siiski väitnud, et vaidlusalune kollisiooninorm ja selle kohaldamine käesoleva juhtumi suhtes ei saa iseenesest kuidagi takistada ega muuta vähem huvipakkuvaks liikumis- või elukohavalikuvabaduse õiguse kasutamist. [41] Leonhard Matthiase vanematel oli võimalus valida Taanis perekonnanimi, mis oleks täielikult vastanud Saksa õigusnormidele, ja lapsele oleks selline perekonnanimi tõepoolest ka antud, kui vanemad poleks tahtlikult teinud teistsugust valikut. Vanemaid ei saa teise liikmesriiki liikumisest tagasi hoida teadmine, et neid koheldaks samamoodi nagu siis, kui nad ei oleks kasutanud oma õigust seda teha.

76. Seda põhjenduskäiku ei saa iseenesest vigaseks pidada – ja tõenäoliselt ei ole ühtegi liikmesriiki, kus Leonhard Matthiase perekonnanime oleks pidanud lapse seal sündimise korral registreerima kujul, mis oleks olnud vastuolus Saksa materiaalõigusnormidega.

77. Siiski tundub mulle, et kirjeldatud argumendis minnakse mööda asja tuumast. Küsimus ei ole selles, kas õigusnormid, mis võivad kohalduda sündinud või sündimata lapse nime suhtes, võivad hoida *vanemaid* tagasi liikumis- ja elukohaõiguste teostamisest või takistada neid nende õiguste teostamisel. Küsimus on hoopis selles, kas *laps*, kelle sünd on õiguspäraselt registreeritud teatava

39 – Kohtuotsuse punkt 36.

40 – Ettepaneku punkt 54.

41 – Vt analoogia põhjal nt 31. märtsi 1993. aasta otsus kohtuasjas C-19/92: Kraus (EKL 1993, lk I-1663, punkt 32) või 9. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-285/01: Burbaud (EKL 2003, lk I-8219, punkt 95).

nime all kooskõlas sünnikohaliikmesriigi õigusnormidega – ja kes ise ei ole selle registreerimise suhtes mingit valikut teinud – kannatab ebamugavusi või raskusi *omaenda õiguste* teostamisel liidu kodanikuna,[42] kui tema kodakondsusliikmesriik keeldub selliselt registreeritud nime tunnustamast.

78. Vastus peab olema jaatav. Kindlasti esineb lahknevusi tema sünnitunnistuse ja reisidokumentide vahel, kui mitte enamat. Sellise isiku jaoks nagu Leonhard Matthias, kes elab jätkuvalt oma sünniliikmesriigis, kuid säilitab samal ajal tugeva sideme oma kodakondsusliikmesriigiga, on kirjeldatud probleemide tekkimine möödapääsmatu. Edaspidi omandab ta mitmesuguseid dokumente oma sünnitunnistuses registreeritud nimega, kuid ta võib omandada ka muid dokumente oma kodakondsusliikmesriigis tunnustatud nimega. Ta võib õppida ja omandada kvalifikatsioone mõlemas riigis. Ta võidakse kanda mõlema riigi sotsiaalkindlustusregistritesse. Ta võib ka liikuda kolmandasse liikmesriiki ja puutuda seal kokku asjaajamisraskustega, sest tema nimi on eri dokumentides erinev. Samuti ei saa eirata seda, et nii avaliku võimu kandjad kui ka eraõiguslikud asutused on muutunud viimastel aastatel järjest kahtlustavamaks vähegi ebatavaliste olukordade suhtes ja sageli on sellel äärmiselt ebamugavad tagajärjed kahtlustusaluste jaoks.

42 – Vrd kohtuotsused Garcia Avello ning Zhu ja Chen, kus mõlemas Euroopa Kohus rõhutas laste õigusi.

79. Sellepärast tundub mulle ilmne, et kui isiku kodakondsusliikmesriik keeldub tunnustamast sellele isikule õiguspäraselt antud nime, on sel isikul seetõttu oluliselt raskem teostada liidu kodanikuna oma õigust vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil. Tõsiasi – millele osutab Prantsuse valitsus käesolevas kohtuasjas –, et Leonhard Matthiast ei ole seni tegelikkuses takistatud ega tagasi hoitud Taani ja Saksamaa vahel liikumast, ei tähenda, et tema õigust seda teha ei ole piiratud.

Kas keeldumine võib olla põhjendatav?

80. Kui see, kuidas Saksa õigusnorme sellise juhtumi puhul nagu Leonhard Matthiase oma kohaldatakse – ja ma rõhutan taas, et küsimus on talle Taanis õiguspäraselt antud nime registreerimisest keeldumises –, on põhimõtteliselt vastuolus võrdse kohtlemise nõudega ja kujutab endast sellisena ühtlasi sekkumist tema kui liidu kodaniku õigustesse, mis tulenevad asutamislepingust, siis kas kõnealune keeldumine saab olla põhjendatav?

81. Võimalikud põhjendused võib liigitada süstemaatilist laadi põhjendusteks, mis võivad õigustada tunnustamisest või transkribeerimisest automaatset keeldumist alati, kui teatavad kriteeriumid on täidetud, ning põhjendusteks, mis on tihedamalt seotud

konkreetse olukorraga ja mis võivad õigustada keeldumist igal üksikjuhul eraldi.

82. Esimesena mainitud kategooria puhul on Saksamaa osutanud sellele, et kasulik on mitte lubada mõlema vanema nime ühendavaid liitnimesid (sest sellise teguviisi lubamise korral võivad tulevaste põlvkondade perekonnanimed osutuda käsitlematult pikaks, [43] koosnedes omavahel liidetud liitnimedest) ja kasutada isikunime suhtes kohaldatava õiguse kindlaksmääramisel ühendava tegurina ainult kodakondsust (sest see on püsivam ja hõlpsamini tuvastav kriteerium kui alaline elukoht).

83. Nagu olen juba märkinud, ei pea ma vajalikuks ega asjakohaseks seisukohavõttu seoses erinevate materiaalõigusnormide või kollisiooninormide suhteliste voorustega selles valdkonnas. Sellegipoolest tundub mulle, et niikuinii ei saa Saksamaa sellistele argumentidele tugineda, sest Saksa õiguses ei ole täielikult välistatud liitnimed Saksamaa enda kodanikele (näiteks EGBGB § 10 lõike 3 kohaselt otsustatakse nime üle vastavalt teise riigi kodakondsusega lapsevanema kodakondsusriigi õigusnormidele) ega ka alalise elukoha kasutamine ühendava tegurina (jällegi EGBGB § 10 lõike 3 kohaselt võib kohaldada Saksa õigusnorme ka Saksamaa kodakondsuse puudumisel, kui kummagi vanema elukoht on Saksamaal) [44]. Sellepärast ei rikutaks Leonhard Matthiasele tema sünniliikmesriigis ja alalise elukoha liikmesriigis õiguspäraselt antud liitperekonnanime tunnustades ühtegi absoluutset Saksa õigusnormi. [45]

84. Süstemaatilist laadi põhjenduste valdkonnas väidab veel Leedu valitsus (kes on muudes aspektides seisukohal, et Saksa õigusnormide toime ei ole vastuolus ühenduse õigusega), et ühtegi liikmesriiki ei tohiks kohustada tunnustama nimesid, mis on antud tema kodanikele välisriigi õiguse alusel, kui need nimed on struktuuriliselt vastuolus selle liikmesriigi riigikeelega, mis on selle riigi kohaliku pärandi alusosa. Leedu perekonnanimede kujud varieeruvad vasta-

43 – Nagu selgub, on pikim Ühendkuningriigis registreeritud liitperekonnanimi Temple-Nugent-Brydges-Chandos-Grenville, mida kandsid Buckinghami ja Chandosi hertsogid aastatel 1822-1889, kuni see tiitel – vahest ehk perekonnanimede liigrohkuse tõttu – hääbus. Enamik suguvõsasid on siiski suutnud selliseid liialdusi vältida.

44 – Huvitav on ära märkida juhtum, millele viitas rahvusvahelise perekonnaseisukomisjoni peasekretär 15. septembril 2004 nimetatud komisjoni üldkogul Edinburgis. Luksemburgi Tribunal Administratif (halduskohus) tühistas 16. veebruaril 2004 Luksemburgi ametivõimude otsuse, milles keelduti lubamast Saksamaal elava letseburgi abielupaari lapse registreerimist Luksemburgis lapse ema perekonnanime all. See abielupaar oli valinud kõnealuse nime oma ainsaks perekonnanimeks (vt punkt 16 ja 12. joonealune märkus eespool) ning Saksamaal sündinud laps oli registreeritud Saksamaal selle nime all kooskõlas Saksa õigusnormidega, mida võidi Saksa kollisiooninormi alusel kohaldada kui elukohariigi õigusnorme. Luksemburgi kohus otsustas, et sellist olukorda ei saa pidada Luksemburgi avaliku korraga vastuolus olevaks.

45 – Vrd Garcia Avello kohtuotsuse punkt 44, kus Euroopa Kohus rõhutas, et Belgia ametivõimude süstemaatiline keeldumine perekonnanime muutmise lubamisest on selgelt ebaproportsionaalne, sest võrreldavates olukordades oli võimalik teha erandeid.

valt sellele, kas neid kannab meeste- või naisterahvas, ja naisterahva korral veel vastavalt sellele, kas ta on abielus või vallaline. Need erisused on keele struktuurile loomuomased ning moonutatud nimekujud on riikliku põhimõtte kohaselt vastuvõetamatud.

85. Mulle tundub, et selle argumendi suhtes ei ole vaja teha otsust käesoleva kohtuasja kontekstis. Miski ei viita sellele, et liitperekonnanimi nagu „Grunkin-Paul" oleks vastuolus saksa keele alusväärtustega. Märgin siiski, et Euroopa Inimõiguste Kohus on rõhutanud riigikeelega seotud kaalutluste tähtsust isikunimede valdkonnas ning tunnistanud, et keelereeglite kehtestamine võib olla põhjendatud. [46]

86. Nende asjaolude osas, millega võiks põhjendada tunnustamisest või transkribeerimisest keeldumist teataval üksikjuhul, on mitmesuguseid võimalusi. Selgelt tundub põhjendatav keeldumine sellise perekonnanime registreerimisest, mis oleks mingil viisil naeruväärne või solvav. Kui siseriikliku õigusega oleks täielikult välistatud võimalus, et vennad-õed kannavad eri perekonnanimesid, oleks võib-olla põhjendatav keeldumine sellist olukorda tekitada võiva nime registreerimisest. Samuti oleks põhjendatav see, kui keeldutakse tunnustamast nime, mis on antud vastavalt teise liikmesriigi õigusnormidele, millega laps on seotud sünni, kuid mitte kodakondsuse kaudu, kui tõestatakse, et sünnikoht valiti vaid eesmärgiga hoida kõrvale kodakondsusliikmesriigi õigusnormide täitmisest, ilma et selle kohaga oleks mingit muud tegelikku seost. [47]

87. Käesolevas kohtuasjas ei viita siiski miski kummalegi asjaolule. Leonhard Matthiase seos Taaniga, kus ta on elanud suurema osa ajast ning eeldatavasti leidnud sõpru ja juurdunud, on tõeline ja püsiv. Seoses sellega – ja mis tahes võrreldavas olukorras nime registreerimisest keeldumisega vastavale üksikjuhtumile eriomaste tegurite alusel – tuletan meelde, et Saksamaa, nagu ka kõikide teiste liikmesriikide ametivõimud ja kohtud on kohustatud seadma esikohale lapse huvid. [48] Mulle tundub väga tõenäoline,

46 – Vt Euroopa Inimõiguste Kohtu 11. septembri 2007. aasta otsus kohtuasjas nr 59894/00: Bulgakov *vs.* Ukraina, punkt 43 ja viidatud kohtupraktika.

47 – Sellise põhjenduse lubamisega kaasneks mööndavasti mõningane pinge seoses eespool 32. joonealuses märkuses viidatud Euroopa Kohtu otsuse Zhu ja Chen punkti 34 ja järgnevate punktidega, kus Euroopa Kohus lükkas tagasi argumendi, mille kohaselt ei ole võimalik tugineda liikmesriigi kodakondsusele, mis on saadud tahtlikult üksnes selleks eesmärgiks valitud sünnikoha kaudu. Siiski põhines Euroopa Kohtu põhjenduskäik seal iga liikmesriigi õigusel sätestada tingimused kodakondsuse *saamiseks* ega puudutanud kodakondsuse ega mis tahes muu kriteeriumi *kasutamist ühendava tegurina* rahvusvahelise eraõiguse kohaldamisel. Vt ka 7. juuli 1992. aasta otsus kohtuasjas C-370/90: Singh (EKL 1992, lk I-4265, punkt 24) ja viidatud kohtupraktika.

48 – Vt punkt 9 eespool.

et varsti kümneaastaseks saava Leonhard Matthiase huvides on see, et tema kodakondsusriigi ametiasutused tunnustaksid perekonnanime, mida ta on peaaegu eluaeg kandnud oma alalise ja püsiva elukoha liikmesriigis.

Kokkuvõtvad märkused

88. Nii olen jõudnud seisukohale, et Euroopa Kohus peaks tõlgendama ühenduse õigusnorme seoses kodaniku õigusega vabalt liikuda ja elada Euroopa Liidu territooriumil, ilma et teda seejuures diskrimineeritaks, selliselt, et põhikohtuasjas tuleb Saksamaal registreerida Leonhard Matthiase perekonnanimi Grunkin-Paul, mis registreeriti Taanis õiguspäraselt rohkem kui üheksa aastat tagasi.

89. Muidugi on tõsi, et eelotsusemenetluses on Euroopa Kohtu ülesanne tõlgendada ühenduse õigusnorme, mitte kohaldada neid põhikohtuasjas käsitletava tegeliku olukorra suhtes, ning et eelotsusemenetluse eesmärk on tagada ühenduse õiguse ühetaoline tõlgendamine ja kohaldamine kõikides liikmesriikides. Teisisõnu ei saa Euroopa Kohus ise lahendada eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses olevat kohtuasja, kuid Euroopa Kohtu otsus määrab tulemuse nii selles kohtuasjas kui ka teistes võrreldavates kohtuasjades, mida võidakse esitada siseriiklikele kohtutele.

90. Just seoses viimatinimetatud asjaoluga olen rõhutanud käesolevas kohtuasjas vajadust ettevaatuse järele. Nõustudes täielikult kohtujurist Jacobsiga, kelle sõnutsi on „nõue kanda eri liikmesriikide seaduste alusel eri nimesid […] täielikult vastuolus Euroopa Liidu kodaniku staatuse – mis Euroopa Kohtu sõnastuse kohaselt peaks olema „liikmesriikide kodanike põhistaatus" – ja õigustega"[49], tunnustan ma ka laialdaselt väljendatud muret, et isiku staatust Euroopa Liidus käsitlevate rahvusvahelise eraõiguse normide hapras kogumis ei tohiks tekitada liiga suurt segadust.

91. Sellepärast toonitaksin, et minu pakutav lähenemisviis ei eelda ühegi suure muudatuse tegemist Saksa materiaalõigus- ega kollisiooninormidesse nimede valdkonnas, vaid see nõuab lihtsalt teise liikmesriigi õigusaktide kohaselt ja õiguspäraselt tehtud varasemate

49 – Kohtujuristi 30. juuni 2005. aasta ettepanek kohtuasjas Standesamt Stadt Niebüll, ettepaneku punkt 56, milles viidatakse 15. märtsi 2005. aasta otsusele kohtuasjas C-209/03: Bidar (EKL 2005, lk I-2119, punkt 31).

nimevalikute ulatuslikumat tunnustamist. Selles mahus ei tähenda see midagi enamat kui vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamist, millel rajaneb suur osa ühenduse õigusest mitte ainult majandusvaldkonnas, vaid ka tsiviilasjades.

92. Lisaks soovitaksin teha käesolevas kohtuasjas eelotsuse, mis ei oleks kohandatud üksnes sellistele erilist laadi olukordadele, milles on Leonhard Matthias, vaid jätaks ruumi avaliku korra põhimõttest tulenevatele põhjendatavatele eranditele (ehkki ma ei arva, et käesolevas menetluses oleks pakutud ühtegi põhjendatavat erandit selles osas, kuidas asjakohaseid Saksa õigusnorme praegu kohaldatakse).

93. Lõpuks osutaksin, et samal ajal kui isiku nime andmine kuulub isiku staatust käsitlevate õigusaktide reguleerimisalasse, on see nimetatud valdkonnas üsna erilaadne teema. See hõlmab isiku tuvastamist, mis on õiguslikust seisundist ning õigusvõimest eraldiseisev küsimus. Sellepärast ei ole ma seisukohal, et nimede valdkonnas tehtud eelotsust peaks tingimata saama laiendada sellistele teistele küsimustele.

Ettepanek

94. Kõiki eespool esitatud kaalutlusi arvestades olen arvamusel, et Euroopa Kohus peaks andma Amtsgericht Flensburgi esitatud küsimusele järgmise vastuse:

– kollisiooninorm, mille alusel tuleb isiku nimi anda vastavalt tema kodakondsusriigi õigusnormidele, ei ole iseenesest vastuolus EÜ artiklitega 12, 17 ega 18;

– siiski tuleb iga sellist kollisiooninormi kohaldada nii, et peetakse kinni iga Euroopa Liidu kodaniku õigusest vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil;

– sellest õigusest ei peeta kinni, kui niisugune kodanik on registreeritud ühe nime all vastavalt oma sünnikohas kohaldatavatele õigusnormidele, enne kui osutub vajalikuks tema nime registreerimine mujal ja teda kohustatakse siis registreeruma teises liikmesriigis teise nime all;

– sellest tulenevalt ei tohi liikmesriigi ametiasutused Euroopa Liidu kodaniku nime registreerides automaatselt keelduda tunnustamast nime, mille all ta on juba õiguspäraselt registreeritud vastavalt teise liikmesriigi õigusnormidele, välja arvatud juhul, kui selline tunnustamine tekitaks vastuolu ülekaalukate avalike huvidega, mis ei võimalda erandi tegemist.